

B İ B L İ Y O G R A F Y A

ZSUZSA KAKUK (Oku: Juja) "Mai Török Nyelvek I." *Bugünkü Türk Dilleri I. giriş. Elyazması çoğaltma.* Budapeşte 1976, 140 sahife (Tankönyv kiadó = Ders kitapları yayınevi)

Bayan Prof. Zsuzsa Kakuk, Budapeşte'deki Eötvös Loránd Bilim Üniversitesi Felsefe Fakültesine bağlı Türk Filolojisi Kürsüsü başkanıdır. Türkçeyi kusursuz konuşan genç profesör Németh ve Ligeti yanında yetişmiş, Türk - Macar münasebetleri ve bilhassa Rumeli'deki Türk ağzları üzerine değerli eserler vermiştir. Yurarda adı geçen eserini niçin hazırladığını aşağıdaki sözlerle açıklar: "Türkoloji öğretiminin birinci temel direği, öğrencilerin ders başında, herhangi bir Türk lehçesi ile meşgul olmadan önce genel olarak Türk dünyası ve Türk dilleri (Orta Türk lehçeleri) hakkında fikir ve görüş sahibi olmalarıdır. Biz bunu uyguluyoruz. Öğrenciler, ancak bu yolla Macar Türkolojisinin çok yönlü ve çeşitli Türk kavimleri ve dilleri ile bağlantısı olduğunu kavrayabilirler.

Her ne kadar hayli zamandanberi, dış ülkelerde birbiri arkasından çok değerli *telhis*'e yönelik eserler çıkmış ise de, bunlar üniversite öğretim amacını gütmekten çok, bilimsel bir hedefi çözmeye yöneliktirler. Örneğin: *Fundamenta* serisinin birinci ve ikinci ciltleri, *Handbuch der Orientalistik* - Şarkiyat el kitabı, Rusça Sovyet Rusya halkları dilleri (*yazyki narodov S.S.S.R*)'nin Türkoloji ile ilgili ciltlerinde *Baskakov*, *Poppe* ve diğer bilginlerin makaleleri üniversitede öğretim amacı gütmeyizler. Müellifler belli konularda kendi görüşlerini savundukları için, bunlar yardımcı öğretim aracı olamazlar. Macarcada, aradığımız nitelikte tek eser olarak yüz yıl önce yayınlanan *Vábery Armin*'in "*Türk Irkı*" gösterilebilir. Bu eser Türklüğü *ethnolojisi ve ethnografyası* ile bir bütün olarak ele alır.

Macar dili ve tarihinin Türk bağlantısını araştıran ikili isteğini, uluslararası Türkoloji programının uygun görülen sonuçları ile bağdaştırarak, rehber niteliğinde bir üniversite kitabı hazırlama sırası gelmiştir.

Macar gelenekleri dikkate alınarak, uluslararası ihtisas edebiyatında alışılan tasnife yakın yöntemle Türk dilleri tasnife tabi tutulursa altı büyük zümre ayrılabilir:

- I. Oğuz dilleri,
- II. Kıpçak dilleri,
- III. Türkî diller,
- IV. Güney Sibiryâ dilleri,
- V. Yakut dili,
- VI. Çuvaş dili *.

* Türk dilleri arasında Yakutça ve Çuvaşça (Proto Bulgar lehçesinin halen yaşayan kalıntısı) Orta Türkçeden ayrı dil olarak gelişmiştir. Bu gelişimin coğrafi ve

Müellif, altı zümrede gösterilen Türk kavimlerinin dillerini incelerken *kavmi* adları, kültürleri, tarihleri, bugünkü siyasi yerleşimleri ve istatistikleri üzerinde durmakta ve çok esaslı bibliyografya sunmaktadır. Lehçelerin incelenmesinde ise fonetik *Grammar* ve nahiv (tümce bilim) özellikleri, eskiden ve bugün kullanılan yazı çeşitleri ele alınmıştır.

Ciddi bir çalışma mahsulü olan ve kısıtlı sayıda öğrenciler için el yazmasından çoğaltılan eserin dilimize çevrilmesi gereklidir. Bu kısa tanıtmaya, Türk dillerinin tasnifini gösteren cetvelle Türk kavimlerinin yayılışını gösteren krokiyi eklemekle yetiniyor ve müellifini saygı ile kutluyoruz.

Bugünkü Türk dillerinin tarihi teşekkülü iç bağlantısı temeline dayanan ve coğrafi yerleşmeleri göz önünde bulundurularak yapılan tasnif cetveli:

I. Oğuz dilleri (Güneybatı zümresi):

Osmanlı Türkleri
Azerbeycan
Türkmen
Gagauz

II. Kıpçak dilleri:

1. *Karadeniz (Pontus) - Hazer çevresi dilleri :*

Karayim
Kırım Tatar
Karaçay - Balkar
Kumuk

2. *Volga - Kama Nehirleri çevresi :*

Tatar
Başkurt

3. *Aral Gölü, Hazar Denizi çevresi dilleri :*

Kazak - Kırgız
Kara kalpak
Nogay
Kırgız

III. Türkî diller (Güneydoğu zümresi):

Özbek
Bugünkü Uygur
Salar
Sarı Uygur

tarihi sebepleri vardır. . Diğer lehçeleri konuşan Türk kavimlerinin söz hazinesi ortak olup telaffuz ve gramerde görülen cüzi ayrıntılara rağmen *Orta Türkçe* sayılırlar. Yakın tarihe kadar, *Çağatayca* ve Osmanlıca, Oğuz edebiyatı kültür bağlarını sağlıyordu. Şimdi her zümre kendine has bir edebiyatı yaratma hevesindedir. H. K.

IV. Güney Sibirya dilleri (Kuzeydoğu zümresi):

Altay

Hakas

Sarı çulim tatarı, Kamas

Tuva (Karagas)

V. Yakut

VI. Çuvaş

DR. HÂMİT KOŞAY

Türk kavimlerinin yaşadıkları ülkeleri gösteren taslak
 (İsimler Macar alfabesine göredir: sz=s; cs=ç; j=y; s=ş)